

РОЗДІЛ 7. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

ВПЛИВ БАНКІВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ НА ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

BANKS WITH FOREIGN CAPITAL INFLUENCE ON THE INDICATORS OF BANKING SYSTEM OF UKRAINE

У статті проведено аналіз впливу банків з іноземним капіталом на стан банківської системи України. На кінець третього кварталу 2016 року ні одна із груп банків за країною походження капіталу не мала значного впливу на банківську систему України, оскільки не володіла суттєвою питомою вагою ні у власному чи статутному капіталі, ні у активах, включаючи кредити та заборгованість, ні у зобов'язаннях банківської системи України.

Ключові слова: банки з іноземним капіталом, показники діяльності банків, власний капітал банків, активи банків, зобов'язання банків.

В статті проведено аналіз впливу банків з іноземним капіталом на стан банківської системи України. На кінець третього кварталу 2016 року ні одна із груп банків по країні походження капіталу не мала значного впливу на банківську систему України, оскільки не володіла суттєвою питомою вагою ні у власному чи статутному капіталі, ні у активах, включаючи кредити та заборгованість, ні у зобов'язаннях банківської системи України.

не владела существенным удельным весом ни в собственном или в уставном капитале, ни в активах, включая кредиты и задолженность, ни в обязательствах банковской системы Украины.

Ключевые слова: банки с иностранным капиталом, показатели деятельности банков, собственный капитал банков, активы банков, обязательства банков.

The article analyzes the impact of banks with foreign capital on the banking system of Ukraine. At the end of the third quarter of 2016 none of the groups of banks in the country of capital origin did not have a significant impact on the banking system of Ukraine, since not had a significant proportion either in their own or share capital, or in other assets, including loans and debts nor in liabilities of the banking system of Ukraine.

Keywords: banks with foreign capital, the performance of banks, own capital of banks, assets of banks, liabilities of banks

УДК 336.7

Бездітко Ю.М.

к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту

Херсонський національний технічний університет

Постановка проблеми. Процес глобалізації є об'єктивним процесом, який базується на економічних законах, дію яких неможливо зупинити. В цьому контексті проникнення іноземного капіталу в національні економіки теж є закономірним процесом, який відбувається в тому числі і шляхом інтеграції іноземного капіталу в банківські системи країн.

Враховуючи відкритість економіки України, її не можуть оминати інтеграційні процеси, в результаті яких у фінансово-економічну систему можуть бути «імпортвані» з відповідними наслідками як позитивні, так і негативні явища і процеси, до яких у першу чергу необхідно віднести результати діяльності банків з іноземним капіталом. Слід зауважити, що функціонування банків з іноземним капіталом у банківському секторі економіки України має свої особливості в тому плані, що проводячи діяльність у національному фінансово-економічному просторі та діючи в рамках законодавства України, банки з іноземним капіталом, особливо ті, в яких іноземний капітал володіє контрольним пакетом акцій, користуються набутим позитивним іміджем материнських банків, звичайно в тому разі, якщо власниками національних банків стають іноземні банки, або в разі настання скрутної ситуації, чи у разі розширення масштабів діяльності, можуть отримувати фінансову допомогу від іноземних інвесторів.

В усякому разі результати фінансово-господарської діяльності банків з іноземним капіталом

справляють значний вплив як на результати діяльності банківської системи України, так і на її фінансовий стан. У цьому контексті надзвичайно важливим є оцінка результатів діяльності комерційних банків з іноземним капіталом та ступінь їх впливу на банківську систему України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переваги та недоліки присутності іноземного капіталу в грошово-кредитній і, зокрема, банківській системі України досить детально розглянута і низці наукових праць. Цим питанням приділяли увагу О. Владимир, В. Геєць, Р. Гриценко, В. Гірняк, О. Дзюблюк, І. Івасів, Р. Корнилюк, В. Кочетков, О. Прімерова, Т. Смовженко та інші. Однак, питання оцінки впливу банків з іноземним капіталом, особливо комплексного, мало досліджені у вітчизняній науковій літературі.

Постановка завдання. Метою даної роботи є оцінка впливу банків з іноземним капіталом на результати діяльності банківської системи України.

Викладення основного матеріалу. За даними Національного банку України, за період із 01.01.2006 року по 01.01.2017 року кількість банків з іноземним капіталом у структурі банківської системи України та їх питома вага в статутному капіталі, змінювалась (табл. 1) [1].

Відповідно до чинного законодавства України, до банків з іноземним капіталом відносяться банки, у яких частка капіталу, що належить хоча б

одному іноземному інвестору, становить не менше 10 відсотків [2]. Відповідно до цього Закону, станом на кінець третього кварталу 2016 року в Україні було 40 банків з іноземним капіталом із 101 платоспроможного. Із них 14 банків, в яких питома вага інвесторів однієї країни складала 100%, 10 банків із капіталом, в якому частка одного інвестора або групи інвесторів із однієї країни, складала менше 100, але більше 99%. Ще у 8 банках із іноземним капіталом питома вага одного інвестора або групи інвесторів із однієї країни належав контрольний пакет акцій, тобто більше 50%, але менше 99%. У інших 8 банках з іноземним капіталом, які функціонували в Україні на кінець третього кварталу 2016 року, ні одному інвестору не належав контрольний пакет акцій.

Необхідно зауважити, що структура власності комерційних банків які функціонують в Україні, у тому числі і з іноземним капіталом, часто змінюється, інколи досить радикально. Наприклад, ПАТ «Мегабанк» впродовж 2015 року 5 разів змінював структуру власності банку, ПАТ «БТА Банк» за 2016 рік 6 разів змінював структуру власності, перетворившись у квітні 2016 року із банку з українським капіталом, на банк з іноземним капіталом. Тому дане дослідження ми будемо проводити за останніми, наявними на сьогоднішній день даними НБУ, а саме: на кінець третього кварталу 2016 року.

Із 32 банків з іноземним капіталом, в яких контрольний пакет акцій належали акціонерам однієї країни, 7 банків належали представникам Російської федерації, 4 банки – представникам Ізраїлю, 3 банки належали резидентам Франції, по 2 банки представникам Польщі, Кіпру, Греції, Туреччини. По одному банку належали резидентам Німеччини, Австрії, Казахстану, Італії, Нідерландів, Угорщини, США, Ісландії, Швеції та Великобританії.

Із семи платоспроможних банків з російським капіталом, п'ять банків належали державним органам Російської Федерації. Зокрема, 99,7% акцій Промінвестбанку належало Російському Внешнекономбанку, який у свою чергу належав уряду Російської Федерації, 99,99% акцій ВТБ Банка належав Банку ВТБ Росії, який у свою чергу

належав державним установам Російської Федерації – корпорації «Агентство із страхування вкладів», Міністерству фінансів Російської Федерації, Федеральному агентству по управлінню державним майном. Крім того, 99,98% акцій БМ Банку належало Банку ВТБ Росії, 100% акцій Сбербанка належало Російському Сбербанку, який в свою чергу належав Центральному банку Російської Федерації, а 50,000000004% акцій VS Банка належало Російському Сбербанку. Два інших банка із російським капіталом, у яких контрольний пакет акцій був у власності резидентів Російської Федерації, належали приватним особам. Російський капітал був присутній ще у трьох банках, які функціонували в Україні, однак власники цього капіталу не володіли контрольними пакетами акцій у цих банках.

Слід зауважити, що крім Російського капіталу, який належав органам державної влади, в банківській системі України присутній державний капітал ще двох країн. Зокрема 99,91% капіталу Марфін Банку належало Міністерству фінансів Республіки Кіпр, а 35,7% капіталу Про Кредит Банку і 15% капіталу Мегабанка належало Федеральному уряду Німеччини. У всіх інших комерційних банках з іноземним капіталом, які функціонували в банківській системі України був присутній лише приватний капітал.

Станом на кінець третього кварталу 2016 року у власному капіталі банківської системи України питома вага банків із іноземним капіталом складала 50,98%, із яких 9,86% належало резидентам Російської Федерації, 18,51 – резидентам Ізраїлю, 5,82% – Австрії, 4,29% – Франції, 2,38% Нідерландам. Питома вага банків що належали резидентам інших країн коливалася в межах біля 1% (рис. 1).

У статутному капіталі банківської системи України питома вага банків із іноземним капіталом складала 56,07%, при цьому банкам із Російським капіталом належало 33,31%, банкам із Ізраїльським капіталом – 9,45%, капіталом що належить банкам Франції – 2,42%, Греції 2,13%, Австрії – 2,32%, Угорщині – 2,33%. Інші банки з іноземним капіталом в статутному капіталі банківської системи України займали питому вагу менше 1%.

Таблиця 1

Показники присутності банків з іноземним капіталом в Україні за 2006–2016 роки

Показники	Дата											
	01.01. 2006	01.01. 2007	01.01. 2008	01.01. 2009	01.01. 2010	01.01. 2011	01.01. 2012	01.01. 2013	01.01. 2014	01.01. 2015	01.01. 2016	01.01. 2017
Кількість діючих банків	165	170	175	184	182	176	176	176	180	163	117	98
з них: з іноземним капіталом	23	35	47	53	51	55	53	53	49	51	41	39
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	9	13	17	17	18	20	22	22	19	19	17	17
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %			35	36,7	35,8	40,6	41,9	39,5	34	32,5	43,3	55,5

За структурним показником власного капіталу «емісійна різниця», із 19534850 тис. грн. емісійної різниці банківської системи України, 18 874 476 тис. грн. або 96,62% належало саме банкам з іноземним капіталом, що пояснюється практичною відсутністю котирувань акцій вітчизняних банків на фондових ринках. Тобто акції вітчизняних комерційних банків, за винятком банків 1 групи, взагалі не виходили і не намагаються виходити на фондові ринки. У структурі емісійної різниці 45,70% належало банкам підконтрольним громадянам Ізраїлю, 15,53% Австрійському банку, 7,04% банкам Греції, 4,15% банкам Франції. Банкам підконтрольним Російській Федерації належало 1,87% емісійної різниці банківської системи України, а банки, якими володіли інвестори з Німеччини, Казахстану та Ісландії взагалі не мали емісійного доходу.

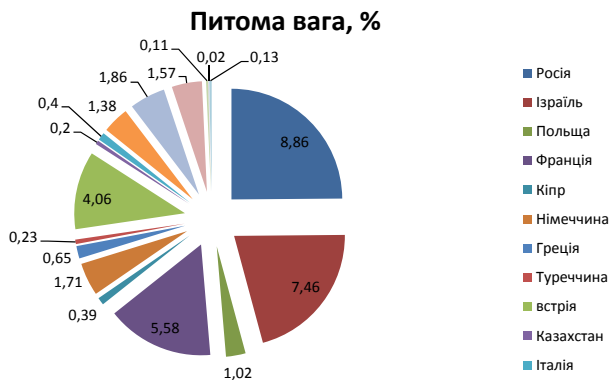

Рис. 1. Питомі ваги банків з іноземним капіталом у сукупному власному капіталі банківської системи України станом на кінець III кварталу 2016 року

За показником «нерозподілений прибуток (непокритий збиток)» в цілому по банківській системі за третій квартал 2016 року був збиток у сумі 171 844 749 тис. грн., який на 65,66% був сформований за рахунок збиткової діяльності банків з іноземним капіталом, при цьому 70,05% збитку банків з іноземним капіталом склали збитки банків – резидентів Російської Федерації.

В цілому оцінюючи вплив банків з іноземним капіталом на показники власного капіталу банківської системи України, необхідно відмітити, що по-перше, всього 15 банків з іноземним капіталом із 34, в яких іноземні інвестори мали контрольний пакет акцій, спрацювали з прибутком, в той час, як всього по банківській системі України з прибутком спрацювали 54 із 101 банка, включаючи банки із іноземним капіталом. По-друге, незважаючи на збиткову діяльність, банки із іноземним капіталом мали достатньо резервів для покриття отриманих збитків. По-третє, практично вся емісійна різниця, яка є позитивним показником при характеристиці банківської системи країни, була отримана банками із іноземним капіталом.

Оцінюючи кількісні та якісні показники впливу банків з іноземним капіталом на зобов'язання банківської системи України, слід відзначити, що банкам з іноземним капіталом належало 34,38% загальної суми зобов'язань (рис. 2). При цьому, якщо в цілому по банківській системі питома вага зобов'язань в іноземній валюті складала 57,97% сукупних зобов'язань банківської системи України, то у банках з іноземним капіталом ця частка складала 53,69%. Тобто, порівняно із вітчизняними банками, при формуванні зобов'язань, банки з іноземним капіталом віддавали перевагу зобов'язанням у національній валюті.

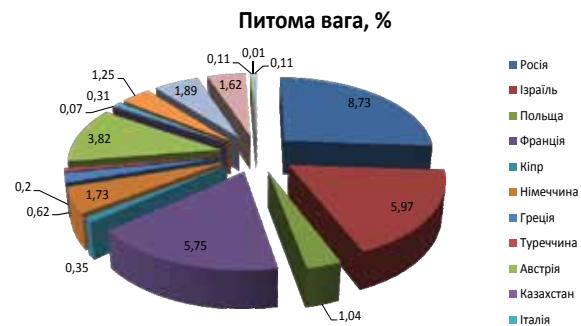

Рис. 2. Питомі ваги банків з іноземним капіталом у сукупних зобов'язаннях банківської системи України, станом на кінець III кварталу 2016 року

Банкам із Російським капіталом належало 8,73% загальної суми зобов'язань банківської системи України, при чому зі всієї суми зобов'язань банків із Російським капіталом 77,59% були в іноземній валюті. Однак, найбільшу питому вагу зобов'язань в іноземній валюті, а саме: 85,93%, мали банки, які належали Нідерландському капіталу. Також із питомою вагою більше 50% зобов'язань в іноземній валюті було у банках, які належали Грецькому капіталу – 72,11%, Турецькому капіталу – 71,18%, Ісландському капіталу – 53,51%.

Кредитами рефінансування НБУ із 40 банків з іноземним капіталом змогли скористатися всього 2 банки – Промінвестбанк, який належав Російському капіталу, та ПАТ «ПТБ» зі змішаним капіталом.

Кошти клієнтів банків з іноземним капіталом склали 33,94% загальної суми коштів клієнтів банківської системи України. Причому основними клієнтами банків з іноземним капіталом були юридичні особи, питома вага яких складала 38,73% загальної суми коштів клієнтів банківської системи України, в той час, як питома вага фізичних осіб складала 29,38%. У загальній сумі коштів клієнтів питома вага коштів юридичних осіб в іноземній валюті банків, які належали іноземним інвесторам, складала 26,41%, а фізичних осіб – 29,61%.

Оцінюючи питому вагу коштів клієнтів банків за національною приналежністю капіталу, необхідно відзначити, що кошти клієнтів банків із Російським капіталом склали 4,75%, Ізраїльським капіталом – 6,67%, капіталом резидентів Франції – 6,95% та Австрії – 4,89%. При цьому банки з Російським, Ізраїльським та Грецьким капіталом віддавали перевагу клієнтам – фізичним особам, інші банки – юридичним особам або питома вага юридичних та фізичних осіб була приблизно рівною. Банки із Нідерландським капіталом та капіталом США взагалі не користувалися коштами фізичних осіб.

Боргові цінні папери, емітовані банками з іноземним капіталом, склали 21,36% загальної суми цінних паперів, емітованих банківською системою України. Емісію цінних паперів власного боргу проводили банки з Російським, Ізраїльським, Польським та Італійським капіталом, при цьому 80,15% від загальної суми цінних паперів, емітованих банками із іноземним капіталом, належало банкам з Ізраїльським капіталом, а саме: Альфа Банку.

У цілому оцінюючи зобов'язання банків з іноземним капіталом, слід відзначити, що більше третини зобов'язань банківської системи України належало банкам з іноземним капіталом, однак, ні одна група банків за національною приналежністю не мала суттєвого впливу на загальні зобов'язання банківської системи України. Незважаючи на те, що 53,69% зобов'язань банків з іноземним капіталом були у іноземній валюті, це було менше, ніж у цілому по банківській системі України. Основними вкладниками в банках з іноземним капіталом були юридичні особи, а операції із цінними паперами власного боргу із значними сумами проводив лише один банк з Ізраїльським капіталом.

Аналізуючи активи банків із іноземним капіталом, та їх вплив на банківську систему України, слід відзначити, що в цілому питома вага активів банків з іноземним капіталом у сукупних активах банківської системи України складала 36,35%, при цьому в структурі активів в іноземній валюті 37,34% належало банкам з іноземним капіталом (рис. 3). Загалом, якщо у структурі активів банківської системи України активи в іноземній валюті склали 48,67%, то у банків з іноземним капіталом питома вага активів в іноземній валюті складала 50,02%

За національною приналежністю 8,86% активів банківської системи України належало банкам із Російським капіталом, при цьому в структурі активів банків із російським капіталом, активи в іноземній валюті склали 69,57%. Банкам з Ізраїльським капіталом належало 7,46% активів банківської системи України, при цьому активи в іноземній валюті склали 53,69% загальних активів банків з Ізраїльським капіталом. Питома вага

банків із Польським капіталом в сукупних активах банківської системи України, складала 7,46%. Крім того, помітну питому вагу у активах банківської системи України мали банки із Кіпрським капіталом – 5,58%, та Австрійським капіталом – 4,06%. Формуванню активів в іноземній валюті віддавали перевагу банки з Грецьким, Турецьким та Нідерландським капіталом, в яких питома вага активів в іноземній валюті відповідно складала 67,12%, 67,45% та 68,27%.

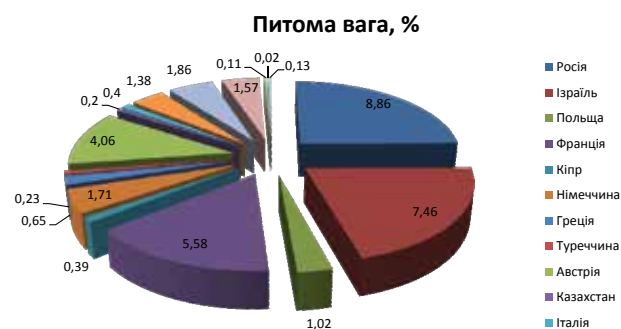

Рис. 3. Питома вага банків із іноземним капіталом у сукупних активах банківської системи України, станом на кінець III кварталу 2016 року

У структурі активів загальна сума кредитів та заборгованості банків з іноземним капіталом у банківській системі України складала 41,64%, у тому числі у структурі кредитів і зобов'язань юридичних осіб 38,92%, і 59,69% у структурі кредитів і зобов'язань фізичних осіб. При цьому кредити і заборгованість юридичних осіб в іноземній валюті складала 45,16%, а по фізичним особам 79,15%.

За національною приналежністю банків найбільша питома вага кредитів та заборгованості банківської системи України, а саме: 12,41% належало банкам із Російським капіталом. Із загальної суми кредитів, виданих юридичним особам, питома вага кредитів, виданих Російськими банками, складала 13,80%, а фізичним особам 3,18%. У загальній сумі кредитів та заборгованості російських банків 83,37% були в іноземній валюті. Питома вага кредитів і заборгованості банків з Ізраїльським капіталом у загальній сумі кредитів і заборгованості банківської системи України складала 9,56%, у тому числі у структурі кредитів, виданих юридичним особам, питома вага банків з Ізраїльським капіталом складала 7,32%, а фізичним особам 24,46%. Кредитів та заборгованості в іноземній валюті складала 62,73% загальної суми кредитів та заборгованості банків з Ізраїльським капіталом.

Помітну вагу в структурі кредитів і заборгованості банківської системи України займають банки із Французьким та Австрійським капіталом, відповідно 5,00% та 3,76%, при цьому кредити та заборгованість в іноземній валюті у загальній сумі кредитів і заборгованості цих банків склали відповідно 27,88% та 19,18%.

У цілому, оцінюючи активи банків з іноземним капіталом та їх роль в активах банківської системи України, слід відзначити, що активи банків з іноземним капіталом складають більше третини загальних активів банківської системи України, із них більше половини складають активи у іноземній валюті. Із структури кредитів і заборгованості банківської системи України видно, що банки з іноземним капіталом віддають перевагу операціям із фізичними особами в іноземній валюті.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що за період із 2006 по 2016 рік кількість банків з іноземним капіталом у банківській системі України коливалася від 23 банків у 2006 році до 55 банків у 2011 році, при цьому приблизно аналогічно коливалася і кількість банків зі 100% іноземним капіталом, із 9 у 2006 році до 22 у 2012 році.

Станом на кінець третього кварталу 2016 року ні одна із груп банків за країною походження капіталу не мала значного впливу на банківську систему України, оскільки не володіла суттєвою питомою вагою ні у власному чи статутному капіталі, ні у активах, включаючи кредити та заборгованість, ні у зобов'язаннях, включаючи кошти клієнтів у структурі банківської системи України.

Більше 50% зобов'язань банків з іноземним капіталом були у іноземній валюті, однак це дещо менші, ніж у цілому по банківській системі України. У своїй діяльності з формування зобов'язань банки з іноземним капіталом віддавали перевагу юридичним особам.

При формуванні активів банки з іноземним капіталом в основному віддавали перевагу фізичним особам з капіталом в іноземній валюті.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Показники банківської системи України. [Електронний ресурс] : Офіційний сайт Національного банку України. Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593

2. Закон України «Про банки та банківську діяльність». [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

3. Дзюблук О. Іноземний капітал у банківській системі України: вплив на розвиток валютного ринку та діяльність банків. [Електронний ресурс] / О. Дзю-

блук, О. Владимир // Вісник НБУ, 2014. Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?

4. Геєць В. Іноземний капітал у банківській системі України. [Електронний ресурс] / Валерій Геєць // «Дзеркало тижня. Україна» №26, 7 липня 2006. Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/inozemniy_kapital_u_bankivskiy_sistemi_ukrayini.html

5. Костогриз В.Г. Іноземний капітал в банківській системі України: сучасна проблематика. [Електронний ресурс] / В.Г. Костогриз // Фінансовий простір № 2 (6) 2012. Режим доступу: <http://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1202/12kvgfci.pdf>

6. Гірняк В.В. Іноземний капітал банків України: ризики та можливості. [Електронний ресурс] / В.В. Гірняк // Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка» – 5, 2014. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?i21dbn=link&p21dbn=ujrn&z21id=&s21ref=10&s21cnr=20&s21stn=1&s21fmt=asp_meta&c21com=s&2_s21p03=filas=&2_s21str=inek_2014_5_51

REFERENCES:

1. Pokaznyky bankivskoi systemy Ukrainy. [Elektronnyi resurs] : Ofitsiyniy sait Natsionalnoho banku Ukrainy. Rezhym dostupu: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593

2. Zakon Ukrainy «Pro banky ta bankivsku diialnist». [Elektronnyi resurs] : Rezhym dostupu: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

3. Dziubliuk O. Inozemnyi kapital u bankivskii systemi Ukrainy: vplyv na rozvytok valiutnoho rynku ta diialnist bankiv. [Elektronnyi resurs] / O.Dziubliuk, O.Vladymyr // Visnyk NBU, 2014. Rezhym dostupu: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?

4. Heiets V. Inozemnyi kapital u bankivskii systemi Ukrainy. [Elektronnyi resurs] / Valerii Heiets // «Dzerkalo tyzhnia. Ukraina» #26, 7 lypnia 2006. Rezhym dostupu: http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/inozemniy_kapital_u_bankivskiy_sistemi_ukrayini.html

5. Kostohryz V.H. Inozemnyi kapital v bankivskii systemi Ukrainy: suchasna problematyka. [Elektronnyi resurs] / V.H.Kostohryz // Finansovy prostir No 2 (6) 2012. Rezhym dostupu: <http://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1202/12kvgfci.pdf>

6. Hirniak V.V. Inozemnyi kapital bankiv Ukrainy: ryzyky ta mozhlyvosti. [Elektronnyi resurs] / V.V.Hirniak//Naukovo-vyrobnychiy zhurnal «Innovatsiina ekonomika» – 5, 2014. Rezhym dostupu: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?i21dbn=link&p21dbn=ujrn&z21id=&s21ref=10&s21cnr=20&s21stn=1&s21fmt=asp_meta&c21com=s&2_s21p03=filas=&2_s21str=inek_2014_5_51